

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 6. oktobra 1875.

Obseg: Sadimo orehe! — Letošnja vinska letina v Vipavi. — Delitev premij za konje. — O zboljšani planinskega gospodarstva. (Dalje.) — Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. (Dalje.) — O razstavi učnih pomočkov za ljudske in meščanske šole v Gorici. — Prislovice in reki iz Istre. — Kakošen bode konec ustaje Ercegovincev in Bosnjakov? — Mnogovrstne novice. — Policijski komisar. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Sadimo orehe!

Kar človeku k srcu gre, ostane mu rado v spominu. Tako je tudi meni ostalo, kar so naše „Novice“ toplo priporočale, naj bi začeli po domovini naši prav pridno saditi orehe. Kako se prileže orehova senca, še bolj pa orehov kolač in kako paradira v snažni sobi orehova omara!

Sam sem že posadil veliko orehov, katerih vžival ne bodem, iz načela, iz katerega naj bi tudi drugi delali, da vsaj koristimo ljudem, ki bodo živeli za nami, ako sedanjim premalo koristiti zamoremo. Zatoraj si drznem ziniti prav priprosto besedico, ki naj bi vsaj stoteri sad rodila, hočem reči, vsaj sto orehov več naj bi se prihodnje leto sadilo, kjer se jih kaj sadi; zato zakličem po svetu, da odmeva od Krima na Gorenško, Dolensko in Notranjsko: Prijatelji orehov in prijatelji naroda našega: sadimo orehe, da bomo imeli vesele praznike božične, velikonočne in sv. Miklavža!

Oreh je lepo, žlahno in koristno drevo. Otrok ti stori in uboga vse za kopico orehov, fantje in dekleta radi skrivaj stikajo po sušilnicah, oče in mati jih spravljata na posebno varni kraj, in stara ženičica jih pokriva po izbah, da bi v prirojeni ljubavi z orehi krotila izročeno jej deco, in zavarovala mirno tihoto od starosti trudnim ušesom. Sadimo toraj orehe! —

Takih žlahnih dreves je čedalje manj, kajti na-nje mizarji prežé, kakor pajek na muho. Le slab gospodar prodaja iz svojega posestva orehe, dokler nima nove zaloge, da morda prestavi dan pri sodniji, ali pa da zamore kaj dalj ob mizo trkati, ko že davno na upanje več ni dobil. Kdor hoče posekati star oreh, mora, ako pošteno gospodari, poprej krog njega nasaditi družih, in ko bodo ti rodili, naj gré še le brusit sekiro. Toraj sadimo orehe!

Orehe množiti je lahko in prijetno delo. Še je čas začeti za prihodnje leto, dokler zadnji orehi doli cepajo, ki so najlepši in najbolji, tudi niso črvivi; a tudi je zadnji čas, da si odbereš surovih orehov za seme, vsaj na peči, v peči in na sušilnici posušeni ti ne kalijo.

Za seme odbrani surovi orehi naj se dobro presušijo na zračnem kraju — dobro je med okni. Ko so osušeni, se pa spravljajo čez zimo tako-le: V primeren lonec deni na dno drobnega peska poldrug palec na debelo; na pesek vloži oreh pri orehu natesnoma

tako, da orehi po koncu stojé, pa so z ostrim koncem doli obrnjeni, da kal spomladi iz ostrega orehovega konca požene naravno navzdol v pesek, in se ne polomi, kedar orehe jemlješ iz lonca, ne od vrha, ne od spod, kar bi se moralo zgoditi, ako bi orehi križem ležali med peskom, ker se čez zimo pesek trdo vleže. Na vrsto pokoncu postavljenih orehov pride druga vrsta peska, in na pesek ravno tako, kakor je zgoraj rečeno, vrsta orehov, dokler ne zmanjka prostora ali orehov. Zadnja vrsta orehov pri vrhu se konečno zopet pokrije s peskom, in lonec se spravi čez zimo v kak zavarovan zračen kot pod streho, kjer ni plesnobe.

Če so orehi slabo sušeni, ali če je lonec spravljen v plesnivi zaprtiji, jedro v orehih sné plesnoba, in sadil ne boš spomladi praznih plesnivih lupin.

Ko je na spomlad zunaj že zeleno, porosé se orehi v loncu dva- ali trikrat z vodo, da se pesek ohrani vlažen, in se pospešuje kalenje.

Ko stanovitna gorkota pride k moči, in si pripravil rahlo gredo, loti se lonca od vrha, in vesel boš. Kaleči orehi šli bodo iz peska brez škode vrsta za vrsto.

Kakor so stali v loncu, tako jih posadi v gredo, in nastavili bodo lepe ravne srčne korenine, ki se, mehke kot koren, pri prvem presajanju drugo ali tretje leto zeló prirežejo, stranski laski pa se položé razdeljeni na vse strani v zemlji. Tako se pri prvem presajevanju še le zastavijo korenine. Da je presajen oreh mehkeji in žlahnejši, je znano; vzrok tega pa se vidi tukaj.

Kedar se taki orehi presajajo, se jim vzamejo pri deblu proč vse druge mladike, razen srednje, katera ne-prirezana se hranuje za krono. Dokler se visokost krone ne doseže, se vsako leto brez skrbi porežejo vse letne mladike, razun vrha. Oreh se toraj vsako leto obrezuje na šibo, in se presaja obrezan na šibo. Ta oreh se gotovo rad prime in dobro žene, če le pride v rahli svet; po zaraščenem svetu pa orehe saditi, kjer jih trava zamori ali kosa poišče, je toliko, kakor prazno slamo mlatiti.

Toraj sadimo orehe, pa sadimo jih umno, da bodo veje košatih velikanov v zavetje vzele naše gomile, kjer bomo počivali, ko bodo potomci radovali se v orehovi senci, in gostili se pri orehovitih kolačih.

Golo sv. Mihela dan.

Lovro Mencinger Golski. *)

*) Danes, ko to pišem, imam na vrtu spomladi vsajeno jablanico v najlepšem spomladanskem cvetju, od zastavljenega sadu pa gotovo nihče ne bo dobil skomine. Pis.